

Ks. dr hab. Stanisław SUWIŃSKI, prof. UMK
Katedra Teologii Systematycznej
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
email: stansu25@umk.pl

RECENZJA W POSTĘPOWANIU

W SPRAWIE NADANIA STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO

KS. DR. ARKADIUSZOWI NOCONIOWI

Recenzja przygotowana została na podstawie decyzji Rady Doskonałości Naukowej w Warszawie z dnia 11 października 2021 roku w sprawie wyznaczenia części komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego ks. dr. Arkadiuszowi Noconiowi w dziedzinie nauk teologicznych, w dyscyplinie nauki teologiczne (znak sprawy Z7.4000.5.2021.2.AM) z dnia 11 października 2021 roku oraz Uchwały nr 40 Rady Naukowej Dyscypliny nauki teologiczne Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 10 listopada 2021 roku, po wnikliwym zapoznaniu się z osiągnięciami naukowymi, dydaktycznymi, organizacyjnymi i popularyzującymi naukę Kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego, jako recenzent stwierdzam, że **ks. dr Arkadiusz Nocoń posiada w swoim dorobku wystarczające osiągnięcia naukowe, które wnoszą spory wkład w rozwój dyscypliny nauki teologiczne**, a tym samym spełnia warunki określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (tekst jednolity Dz. U. 2020 r. poz. 85 ze zm.).

I. PODSTAWOWE INFORMACJE NAUKOWE O KANDYDACIE

Ks. dr Arkadiusz Nocoń w roku 1988 ukończył studia magisterskie z teologii na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie i zdobył tytuł zawodowy magistra na podstawie pracy magisterskiej pt. *Zagadnienie przyjaźni w listach św. Grzegorza z Nazjanzu*, której promotorem był ks. prof. Wincenty Myszor. Następnie w roku 1990 zdobył licencjat z teologii w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Kolejny etap rozwoju naukowego Kandydata miał miejsce poza granicami Polski. Bakalaureat z literatury chrześcijańskiej i klasycznej ks. A. Nocoń uzyskał w 1993 roku w Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie, zaś w następnym

roku licencjat z literatury chrześcijańskiej i klasycznej w Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie. W 1996 roku uzyskał stopień naukowy doktora z literatury chrześcijańskiej i klasycznej w Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie na podstawie pracy doktorskiej pt. *Ioannis Cassiani doctrina de amicitia iuxta „Collationem XVI”: fontes classici et patristici, verae amicitiae partes constitutivae*, której promotorem był ks. prof. Calogero Ringi. W czasie studiów osiągnął znajomość języków klasycznych, zwłaszcza łaciny (część wykładów i obrona pracy doktorskiej odbywała się w tym języku). Doktorat został nostryfikowany w Polsce na Wydziale Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (tytuł uzyskany w Rzymie uznano za równorzędny ze stopniem doktora nauk humanistycznych w zakresie historii - ATK L. p. dz. 14/99).

Od 1996 r. ks. A. Nocoń jest zatrudniony jako łacinnik w Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w Rzymie, a od 2014 r., także jako wykładowca na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, gdzie prowadzi lektorat języka łacińskiego oraz wykłady zlecone z patrologii w ramach kursów monograficznych. Oprócz języków klasycznych, posiada znajomość kilku języków nowożytnych (włoski, francuski, rosyjski). Dzięki znajomości języków Habilitant mógł też pełnić rolę tłumacza (podczas wizyty ad limina czy sympozjów międzynarodowych). W latach 2009-2015, pełniąc funkcję kierownika duchowego Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie, prowadził również regularne konferencje z zakresu duchowości dla studentów papieskich uczelni.

Z powyższych informacji wynika, że Kandydat posiada dobre przygotowanie do pracy naukowo-badawczej.

II. OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE

Aktywność naukowo-badawcza Kandydata koncentruje się wokół tematów związanych z odbytymi studiami i wykonywaną pracą. Główną osią tej aktywności są badania na polu monastycyzmu, literatury chrześcijańskiej i klasycznej oraz w aspekcie świętości przedstawicieli Kościoła, których „wyniesiono na ołtarze”. Pośród nich szczególne miejsce zajmuje postać św. Jacka Odrowąża (1185-1257).

1. Osiągnięcie stanowiące podstawę do ubiegania się w postępowaniu o stopień naukowy doktora habilitowanego

Jako najważniejsze swoje osiągnięcie naukowe, o którym mówi art. 219 ust. 1 pkt 2b ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z późniejszymi zmianami, Habilitant przedstawił ciąg powiązanych tematycznie publikacji ***Kanonizacja św. Jacka Odrowąza i jego późniejszy kult***. Najpierw należy podkreślić dobre przygotowanie merytoryczne Habilitanta oraz jego publikacje, które od 2007 do 2021 roku związane są postacią św. Jacka Odrowąza. W szczegółowym ujęciu na cykl dwunastu powiązanych tematycznie zagadnień składają się:

- **1 monografia** autorska nierecenzowana, wydana przez Wydawnictwo Emmanuel w Katowicach (spoza listy ministerialnej): „*Uczył nas chodzić z Maryją*”. *Karol Wojtyła – Jan Paweł II o św. Jacku*, Katowice 2014, ss. 90;

- **2 monografie współredaktorskie** pokonferencyjne - jest to materiał z jednej konferencji międzynarodowej w Rzymie. Wersja włoska monografii została wydana przez wydawnictwo włoskie „Tau Editrice” w Todi PG (spoza wykazu ministerialnego) - www.editricetau.com. Natomiast wersja polska tejże monografii została uzupełniona kilkoma artykułami nadesłanymi oraz została zrecenzowana przez - ks. dr hab. Jana Kochela, prof. UO i wydana po polsku przez Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka (wydawnictwo z listy ministerialnej). Do wersji włoskiej jak i polskiej Habilitant napisał jednolity autorski wstęp (wersja włoska i tłumaczenie polskie): **1)** R. Fusco – A. Nocoń, *Seminatore della Parola. San Giacinto Odrowąz, apostolo del Nord Europa*. Atti del Convegno Internazionale: Pontificia Università San Tommaso d’Aquino “Angelicum”, Roma 16 ottobre 2007, (= *Proiezioni*, 3), Todi 2009, ss. 142; tekst zawiera autorski wstęp pt. *Luoghi giacintiani a Roma*, ss. 15-23; **2)** A. Nocoń – A. Wuwer, *Św. Jacek Odrowąz – Apostoł Północnej Europy*. Materiały z międzynarodowego sympozjum: Papieski Uniwersytet św. Tomasza z Akwinu „Angelicum”, Rzym, 16.10.2007, Katowice 2012, ss. 181; - tekst zawiera autorski wstęp pt. *Miejsca Jackowe w Rzymie*, ss. 11-16 oraz współtłumaczenie artykułu: R. Fusco, *Jackowe modele ikonograficzne we włoskich obrazach oltarzowych w okresie późnego manieryzmu i wczesnego baroku*, ss. 62-92;

- **5 artykułów naukowych w czasopismach naukowych:** **1)** *Dzieje ustanowienia św. Jacka głównym patronem Polski*, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 2007, t. 40, z. 1, ss. 97-113; **2)** *Piacenza (Włochy) – największy cykl malarski o św. Jacku*, „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” 49,2 (2016), ss. 356-370; **3)** *La “Madonna col Bambino e santi” di Bartolomeo Cesi. Un tentativo di identificazione*, “*Arte Cristiana*” 901 (7-8 [2017]), ss. 275-280; – oddane do druku: **4)** *Il misterioso «Santo» di Francesco Guardi nella Pinacoteca di Vienna*, “*Arte Cristiana*” (artykuł 9. stron, z listy ministerialnej – 40 pkt); **5)** *Ein Ablassbrief*

aus Bamberg und der hl. Hyazinth: eine bereits abgeschlossene Frage? „Archiv für Schlesische Kirchengeschichte”, (artykuł 15. Stron, spoza listy ministerialnej);

- **4 artykuły autorskie w monografiach zbiorowych:** **1)** *Odpowiedzialność za wiarę. Św. Jacek Odrowąż - świadectwo „actio” i „contemplatio”, w: Jak żyć odpowiedzialnie w nieodpowiedzialnym świecie? Odpowiedzialność jako cnota chrześcijańska i wartość społeczna (materiały XVI Sympozjum Piekarskiego) red. A. Wuwer, Katowice – Piekary Śląskie 2007, ss. 109-116; **2)** *List króla Zygmunta III Wazy do papieża Sykstusa V w sprawie kanonizacji św. Jacka. Tłumaczenie i opracowanie, w: Aa. Vv., Światło ze Śląska. 150. rocznica śmierci św. Jacka, Katowice 2007, ss. 83-91; **3)** *Kanonizacja św. Jacka Odrowąza (theatrum i liturgia), a nowy obrzęd kanonizacji (2012 r.), w: Sł. Stasiak (red.), «Per crucem ad lucem». Księga jubileuszowa dedykowana ks. bp Stefanowi Cichemu, biskupowi legnickiemu, w 50. rocznicę święceń prezbiteratu i w 15. rocznicę święceń biskupich od duchowieństwa i wiernych świeckich diecezji legnickiej, Legnica 2013, ss. 221-236; **4)** *Św. Dominik czy św. Jacek: kto na obrazie Bartolomea Cesiego w bolońskiej Pinakotece?, w: K. Parzych-Blakiewicz (red.), Święty Jacek Odrowąż w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna, Olszyn 2017, ss. 55-64. (Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne).****

W zestawie publikacji w ramach cyklu powiązanych tematycznie artykułów nie umieszczono artykułu: R. Fusco – A. Nocoń, *Giacinto Odrowąż, domenicano della prima ora*, “L’Osservatore Romano” 22-23.02.2010, s. 7. (został on dołączony do przekazanego mi materiału recenzyjnego - pdf nr 5).

Zgodnie z przyjętym przez Habilitanta tematem kluczową dla rozwoju kultu św. Jacka była jego kanonizacja. W wymiarze historii Polski to wydarzenie wpłynęło na promocję w świecie św. Jacka, który jest najbardziej znanym polskim świętym, i za takiego uchodził aż do lat 70. XX wieku. Ks. A. Nocoń dotarł do głównego źródła opisującego finalizację procesu kanonizacji i poświęcił temu zagadnieniu artykuł pt. *List króla Zygmunta III Wazy do papieża Sykstusa V w sprawie kanonizacji św. Jacka. Tłumaczenie i opracowanie* (s. 85-87). Dotychczasowym szerokim opracowaniem dziejów kanonizacji św. Jacka była praca Zdzisława Obertyńskiego pt. *Dzieje kanonizacji św. Jacka*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawnohistoryczny” 4/1-4(1961), s. 79-172. Do tego źródła Habilitant niejednokrotnie nawiązuje, gdy po pięćdziesięciu latach poświęca jej artykuł *Kanonizacja św. Jacka Odrowąza (theatrum i liturgia), a nowy obrzęd kanonizacji (2012 r.)*, s. 223n.. Wskazał tu na sam obrzęd ówczesnej kanonizacji (s. 229), jej wyjątkowość (s. 223) i splendor (s. 225). Bardzo cennym i zarazem interesującym odkryciem Habilitanta jest sprawa dotycząca tzw. *theatrum canonizationis*

(zewewnętrznej oprawy uroczystości). Na uroczystość kanonizacyjną były wykonane specjalnie „chorągwie kanonizacyjne”, będące zarazem pierwszym oficjalnym modelem ikonograficznym nowego świętego. Odkrycie w 2009 r. w krakowskim klasztorze dominikanów dwóch chorągwi kanonizacyjnych św. Jacka było niezwykle ważnym wydarzeniem, uważano bowiem dotąd, że chorągwie te spłonęły podczas jednego z pożarów klasztoru. Osiągnięciem badawczym Habilitanta jest to, że wskazał miejsce i fakt istnienia „chorągwi kanonizacyjnej” św. Jacka. Swoje odkrycie badawcze przedstawił we współautorskim krótkim artykule *Giacinto Odrowąż, domenicano della prima ora*, (s. 7). Także kwestia ogłoszenia św. Jacka patronem Polski została przez niego podjęta w artykule *Dzieje ustanowienia św. Jacka głównym patronem Polski*, (s. 107-113). Habilitant wskazał tu na historyczną i obecną formę ogłaszania jakiegoś świętego patronem, dodając też, że forma tego aktu “zdevaluowała” się na skutek wielkiej ilości ogłaszanych przez Kościół świętych patronami (s. 108). A samą kwestię patronatu św. Jacka omawia on w kontekście pozostałych, wcześniejszych i późniejszych, patronów Polski, praca ta stanowi solidne źródło wiedzy na temat pierwotnego zamiaru uczynienia ze św. Jacka patrona Polski (s. 109).

Drugim zagadnieniem w prezentowanym cyklu jest kult św. Jacka, po jego kanonizacji. W tym zakresie Habilitant opisał miejsca związane z osobą Świętego w Rzymie oraz miejsca w których znajdują się dzieła malarskie (ikonografia) ukazujące życie i działalność św. Jacka. Warto tu dodać, że ikonografia jest źródłem wiedzy teologicznej i historycznej na tle epoki i czasu w jakim żył św. Jacek. Habilitant we wstępie autorskim *Luoghi giacintiani a Roma*, ss. 15-23, zaprezentował opis miejsc pobytu św. Jacka w Rzymie oraz dzieła sztuki związane z jego postacią. Tym, co najcenniejsze w opisie, to najnowsze odkrycie Kandydata dotyczące lokalizacji dawnego pałacu prefekta Kongregacji Obrzędów, kard. Alfonsa Gesualdo (1540–1603). Pałac ten, znany obecnie jako Palazzo Rondanini (przy Piazza Rondanini, 48), był w latach 1589–1594 główną siedzibą procesu kanonizacyjnego św. Jacka. Także w wyniku poszukiwań udało się Kandydatowi przybliżyć nieznane dotąd w polskiej ikonografii dzieła związane z życiem św. Jacka. W artykule *Piacenza (Włochy) – największy cykl malarski o św. Jacku*, zajmuje się zupełnie nieznaną w Polsce kolekcją trzynastu obrazów i jednego fresku we włoskiej Piacenzy. Osiągnięciem ks. Noconia jest to, że po raz pierwszy w języku polskim, w miarę dokładnie opisał kolekcję z Piacenzy, stwarzając podstawę do dalszych badań naukowych. Jest rzeczą naturalną, że badacze ikonografii zajmują się detalami istotnymi dla ustalenia historycznego „wątku” dzieła, ale tym, co utwierdza ich w przekonaniu o słuszności badań jest także opis teologiczny, którego zabrakło. W przypadku cyklu z Piacenzy zabrakło

m.in. elementów teologicznych odnoszących się chociażby do mariologii, która w duchowości dominikańskiej ma wiodące znaczenie.

Należy podkreślić fakt, że w Polsce posiadamy doskonale udokumentowany opis dziejów życia św. Jacka ukazany na stallach poznańskich czy też na tzw. zapleckach w kościele poddominikańskim w Klimontowie (por. Paweł Grabowski, *Grafika a cykle przedstawieniowe ze św. Jackiem w kościołach dominikańskich w Poznaniu i Klimontowie*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 29(2009), ss. 277-315). Badania Habilitanta mogą stanowić więc źródło do dalszych prac np. porównawczych pomiędzy włoskim a polskim cyklem dziejów św. Jacka. Nie ulega wątpliwości, że ks. A. Nocoń w badaniach wykazał się również spostrzegawczością i wnikliwością. A świadczy o tym kolejny fakt, że w Pinakotece Narodowej w Bolonii pod jednym z obrazów Bartolomea Cesiego (1556-1629) *Matka Boża z Dzieciątkiem i świętymi*, widniał napis sugerujący, że jednym ze świętych (w stroju dominikańskim), jest św. Dominik. Wyniki badań Habilitant opublikował w prestiżowym czasopiśmie włoskim „Arte Cristiana” *La “Madonna col Bambino e santi” di Bartolomeo Cesi. Un tentativo di identificazione*. Główną tezę poszukiwań oparł na zebranej dokumentacji i stwierdzeniu faktu, że świętym w stroju dominikańskim jest św. Jacek, a nie św. Dominik, jak przypuszczano wcześniej. Uznał także za stosowne, aby przybliżyć to odkrycie polskiemu czytelnikowi, dlatego przetłumaczył swój artykuł i opublikował go w dziele zbiorowym: K. Parzych-Blakiewicz (red.), *Święty Jacek Odrowąż w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna*, Olszyn 2017, ss. 55-64.

Habilitant jest wierny poszukiwaniom i rozwija swoje zainteresowania dotyczące kultu św. Jacka. Świadczą o tym ostatnio oddane do druku artykuły. Pierwszy ma się ukazać we wspomnianym już czasopiśmie włoskim „Arte Cristiana”. W artykule *Il misterioso «Santo» di Francesco Guardi nella Pinacoteca di Vienna*, ks. Arkadiusz Nocoń stara się udowodnić tezę, że wystawione w Pinakotece Wiedeńskiej dzieło mistrza z Wenecji przedstawia, jak słusznie uważano aż do lat 60. XX wieku, św. Jacka Odrowąża, a nie jak mniemano bł. Gonsalwa z Amarantu. Z podobną tezą, choć dotyczącą innego przedmiotu badawczego, Habilitant mierzy się w kolejnym artykule: *Ein Ablassbrief aus Bamberg und der hl. Hyazinth: eine bereits abgeschlossene Frage?*, który ma się ukazać w czasopiśmie niemieckim. Tu zajmuje się jednym z pierwszych ikonograficznych przedstawień św. Jacka, z okresu jeszcze przedkanonizacyjnego, a dokładniej, pewną miniaturową postacią na rycinie *Listu Odpustowego z Bambergu*, uchodzącą do pewnego czasu za jedno z najstarszych wyobrażeń św. Jacka (z ok. 1500 r.).

Klamrą spinającą całość prac podlegających ocenie przez recenzenta jest krótka antologia zawierająca wypowiedzi św. Jana Pawła II o św. Jacku. To wartościowe i szczegółowe *kompendium* nauczania „Świętego o Świętym”, jednocześnie ukazuje ono sens ponadczasowej misji św. Jacka. W pierwszej części - w oparciu o zebrany materiał - podejmuje trzy kwestie: określenia (tytuły) św. Jacka, jego zasługi i aktualność (s. 11-20). W drugiej części czytelnik ma dostęp do tekstów źródłowych kard. Wojtyły - Jana Pawła II: kazań, przemówień, listów, publikacji z lat 1966-2004. W ostatniej części zaprezentowano zbiór innych kazań i wydarzeń związanych ze św. Jackiem oraz bibliografię (s. 69-73). Myślę, że pewnego rodzaju dopełnieniem papieskich wypowiedzi mógłby być autorski komentarz Kandydata wzbogacony treściami z zakresu duchowości dominikańskiej. Byłoby to pomocne dla czytelnika chociażby w poszukiwaniu współczesnej roli i znaczenia św. Jacka w duchowości chrześcijańskiej. Warto podkreślić jest to, że niektóre z opublikowanych tekstów po raz pierwszy ukazały się drukiem. Poza wartością naukową, książka może być także przydatna w pracy duszpasterskiej, w promocji postaci św. Jacka.

Istotny dla pracy naukowej jest sposób dokumentowania wyników badań. Tu należy pochwalić Habilitanta, że ze starannością zadbał o bazę bibliograficzną swych badań. Obejmuje ona źródła archiwalne, dokumenty Kościoła, opracowania w większości zagraniczne, słownikowe wyjaśnianie pojęć oraz dość sporą jej część stanowią źródła ikonograficzne. W zakresie źródeł Habilitant wykorzystał też umiejętności pisarskie i znajomość języków, dlatego (dla części źródeł) jest ich pierwszym tłumaczem na język polski. Baza źródłowa jest dobrze udokumentowana w przypisach, zarówno w artykułach jak i monografii.

Jestem przekonany, że Habilitant przysłużył się teologii, łącząc zasobność archiwalną (piśmienniczą) i ikonograficzną. Ta metoda pozwala na ocenę merytoryczną zasobów piśmienniczych i ikonograficznych – zwłaszcza, gdy mamy do czynienia z oryginalnymi tekstami. Pozwala ona na dokonanie analiz naukowych, by następnie dokonać sprostowań „w mylnym odczytaniu prezentowanych na płótnie postaci” – jeśli taka potrzeba zachodzi (a w badaniach ks. Noconia taka potrzeba zaszła). Habilitant w sposób naukowy i teologicznie poprawny, choć uważam, że w badaniach z tego zakresu powinno być więcej wniosków teologicznych z zakresu duchowości dominikańskiej, chociażby to, że wskazuje się w niej na większą wartość życia kontemplacyjno-czynnego niż samej kontemplacji. Główną ideą takiego życia jest dzielenie się z innymi owocami kontemplacji. Można z pracy ks. Noconia wysunąć wniosek, że idąc za tą dewizą duchowości dominikańskiej Habilitant, poniekąd kontemplując ikonografię związaną ze św. Jackiem, dzieli się z czytelnikiem owocami swoich poszukiwań

na polu teologiczno-ikonograficznym. Dzięki przeprowadzonym badaniom udało się mu nie tylko odkryć i przetłumaczyć dokumenty związane z wydarzeniem kanonizacji św. Jacka czy też w sprawie ustanowienia go patronem Polski, ale należy domniemywać też, że udało mu się rozwiązać przynajmniej niektóre z tym związane wątpliwości.

Pod względem formalnym to dobra i przemyślana strategia prowadzenia badań. Struktura każdego artykułu jest mniej więcej podobna ze wskazaniem na problem badawczy i aparat naukowy, a każdy artykuł kończy się logicznym wnioskiem. Habilitant posługuje się językiem komunikatywnym zarówno w polskich jak i zagranicznych publikacjach. Widoczny na łamach artykułów i monografii warsztat badawczy, logiczny sposób dowodzenia oraz formułowanie wniosków, pozwala pozytywnie ocenić wartość merytoryczną i formalną całości cyklu publikacji. Oprócz słowa pisanego ks. A. Nocoń w wielu artykułach dołączył także bazę ilustracyjną, co nadaje dodatkowego waloru ekspresyjnego opracowaniom. Tym, co może nieco osłabić całość kompozycji zaprezentowanego cyklu jest włączenie w jego układ kilku prac, które zaledwie po niewielkich zmianach, pozostają tekstem pierwotnym i jedynie przetłumaczonym na język polski.

Dokonując oceny całości cyklu publikacji należy docenić wysiłek Habilitanta i jego wyniki badań, z których już korzystają różni badacze zajmujący się tematyką św. Jacka, ale także specjaliści literatury chrześcijańskiej, podkreślając rzeczywisty ich walor duchowy i ikonograficzny. Habilitant odwołuje się do nieznanymi materiałów źródłowych i wykorzystuje nieomawianą dotąd ikonografię, rewiduje błędy w literaturze przedmiotu oraz podkreśla światowy zasięg kultu polskiego świętego - św. Jacka. Należy stwierdzić, że ks. A. Nocoń wyrasta na współczesnego znawcę tematu, a co za tym idzie, wykazuje ogromne predyspozycje do prowadzenia dalszych badań teologicznych, ściśle połączonych z inspiracją ikonograficzną.

Na podstawie przedstawionego mi do recenzji cyklu publikacji uważam, że ks. dr A. Nocoń jest badaczem, który też umiejętnie łączy naukę z pasją. Tłumaczenie, merytoryczne opracowywanie oraz publikowanie, dotąd nieznanymi w Polsce pism czy ikonografii dotyczących kanonizacji i kultu św. Jacka Odrowąża, stanowi znaczny wkład w rozwój polskiej duchowości, a co za tym idzie, wpisuje się także w dziedzictwo naukowe dyscypliny nauki teologiczne.

2. Pozostałe publikacje naukowe

Zasadniczym obszarem publikacji naukowych Habilitanta jest literatura chrześcijańska i klasyczna pierwszych wieków oraz szeroko pojęta hagiografia. Poza osiągnięciem głównym,

na pozostały jego dorobek naukowy składają się: 6 monografii autorskich, 3 monografie współautorskie, 2 tłumaczenia w formie książkowej, 2 tłumaczenia w formie artykułu, 26 artykułów naukowych w 6 językach, 2 artykuły współautorskie, 4 hasła encyklopedyczne oraz 7 recenzji naukowych.

Wśród wiodących obszarów badawczych na które wskazał Habilitant są:

1. *Humanitas i sanctitas* w pismach Jana Kasjana.
2. Świętość powszechna i świętość kanonizowana.
3. Liturgia jako przestrzeń uświęcenia człowieka.
4. Piękno, które zbawia świat.

W każdym z prezentowanych obszarów badawczych postaram się wskazać na kilka, moim zdaniem, najbardziej istotnych osiągnięć. Pierwszym obszarem jaki Habilitant podjął na drodze rozwoju naukowego jest problematyka związana z pismami Jana Kasjana. Tym zagadnieniem zajmuje się od lat 90. minionego stulecia. Najważniejszą pozycją w jego dorobku studiów nad Kasjanem jest *«Initium fidei» w ujęciu Jana Kasjana*, „Vox Patrum” 34 (2014), t. 61, ss. 359-371. Kasjana cechowała niezwykła *humanitas*. Toteż temu zagadnieniu Habilitant poświęcił kilka artykułów: *Classica amicitiae notio secundum mysticam et asceticam Cassiani interpretationem*, „Latinitas” 2(1998), ss. 128-140; *Przyjaźń w ujęciu Jana Kasjana*, „Vox Patrum” 26 (2006), t. 49, ss. 471-482, wskazując *novum* chrześcijańskiego spojrzenia na przyjaźń. Artykuł opublikowany w „Vox Patrum” (2006 r.) był pierwszym, w polskiej literaturze naukowej, poświęconym zagadnieniu przyjaźni u Kasjana. Zagadnieniu *sanctitas* poświęcone są natomiast trzy kolejne artykuły: *Władza złych duchów nad człowiekiem według Jana Kasjana*, „Vox Patrum” 33 (2013), t. 59, ss. 197-208, gdzie Habilitant poświęca w dużym stopniu uwagę na walce z szatanem, rozpoznaniu jego taktyki i poszukiwaniu skutecznych metod obrony przeciw niemu. Drugi z artykułów: *«Uczyńmy człowieka na Nasz obraz i podobieństwo» (Rdz 1, 26) w nauczaniu Jana Kasjana na temat modlitwy*, „Biblica et Patristica Thoruniensia” 6 (2013), ss. 249-269 dotyczy modlitwy. Ponieważ modlitwa w tamtych czasach oparta była głównie na *meditatio* Biblii, było rzeczą niezwykle ważną umieć interpretować jej treści. W trzecim artykule *Przebóstwienie człowieka w pismach Jana Kasjana*, „Vox Patrum” 35 (2015), t. 63, ss. 185-197. poświęconym *sanctitas* ks. A. Nocoń badał w jakim stopniu idea przebóstwienia człowieka była obecna w nauczaniu Kasjana.

Drugi obszar stanowią badania w zakresie świętości powszechnej i kanonizowanej. Za punkt wyjścia do badań Habilitant obrał zagadnienie obrazu Boga, należące do tzw. zagadnień centralnych, dotyczących ogółu chrześcijan, a w pewnym stopniu także niewierzących. Podejmując to zagadnienie uważał, że najlepszymi nauczycielami w tej materii mogą być dla niego egipscy Ojcowie Pustyni. Badania w tym zakresie przedstawił w artykule: *Obraz Boga w „Apoftegmatach Ojców Pustyni”*, „Vox Patrum” 38 (2018), t. 70, ss. 93-105. Habilitant prezentuje tu nie tylko poglądy Ojców Pustyni, ale włącza je w teologię duchowo-pastoralną. Tematyce kultu świętych w pierwszych wiekach chrześcijaństwa poświęcił artykuł zatytułowany: *Kult świętych w piśmie Hieronima „Przeciw Wigilancjuszowi”. Kwestia współczesnych tłumaczeń*, „Vox Patrum” 76 (2020), ss. 87-105 oraz *Męczennicy Afryki Północnej w „Martyrologium Rzymskim”*, „Vox Patrum” 72 (2019), ss. 49-66.

Kolejnym obszarem zainteresowań naukowo-badawczych ks. dra Arkadiusza Noconia jest liturgia jako przestrzeń uświęcenia człowieka. Zagadnieniu temu poświęcił cykl czterech publikacji: *Wymagania i zalecenia względem kandydatów do chrztu w „Katechezach przedchrzcielnych” Nicety z Remezjany*, w: F. Drączkowski, J. Pałucki, i inni (red.), *Katechumenat i inicjacja chrześcijańska w Kościele starożytnym*, Lublin 2011, ss. 121-137 przypomniał tu postać mało znanego w Polsce biskupa Remezjany (dzisiejsza Bela Palanka w środkowej Serbii), uznawanego za największego przedstawiciela humanizmu rzymsko-chrześcijańskiego w Dacji (zmarł po roku 414). Analizując pod tym kątem *Katechezy* biskupa Nicety Habilitant zauważył, że jego nauczanie kierowane do pogan i katechumenów było jednoznacznie ewangeliczne. W artykule *Poeta poranka i wieczoru. „Hymny” św. Ambrożego w Liturgii Godzin*, „Vox Patrum” 32 (2012), t. 57, ss. 437-451 Habilitant poświęcił uwagę biskupowi Mediolanu, który jako jedyny z zachodnich Ojców Kościoła był zarazem wielkim pisarzem i wybitnym poetą. Był też jedynym, którego proza i poezja były podziwiane zarówno przez współczesnym jak i późniejsze pokolenia. Na podstawie przytoczonych w artykule hymnów, Habilitant starał się wykazać jak za pomocą niewielu wersów o rzadko spotykanym pięknie, św. Ambroży potrafił oddać rzeczywistość kosmiczną i ludzką, czyniąc z niej podłoże do teologicznych rozważań. Natomiast artykuł *Prymat Boga w sprawowanej liturgii*, w: A. Dobrzyński (red.), *„Pięknie jest służyć”. Dziedzictwo duchowe Jana Pawła II*, Rzym – Kraków 2013, ss. 111-123 został poświęcony zagadnieniu liturgii w nauczaniu Jana Pawła II i stanowi swego rodzaju kompendium wiedzy na ten temat. Ważnym z punktu widzenia wykonywanej pracy Habilitanta jest artykuł *Relacje Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z Konferencją Episkopatu Polski w latach 2001-2011*, „Anamnesis” 3(2011) nr 66, ss. 91-97.

Habilitant zajmował się dziesięcioletnim wycinkiem (2001-2011) wzajemnych kontaktów między tymi instytucjami, omawiając zatwierdzone w tym czasie księgi i kalendarze liturgiczne, udzielone indulty, przyznane poszczególnym kościołom tytuły bazylik mniejszych, zezwolenia na koronacje wizerunków Matki Bożej. Walorem tej publikacji jest fakt, że po raz pierwszy ukazuje ona w tak obszerny sposób działalność Kongregacji.

W ostatnim obszarze swoich poszukiwań badawczych Habilitant skupia się na pięknie, które zbawia świat. Cykl publikacji związanych z tym tematem rozpoczyna się od wydania, we współpracy z hiszpańskim biblistą Abdonem Moreno Garcia, książki zatytułowanej *El Padrenuestro de un humanista: Pedro de Valencia*, Badajoz (Hiszpania) 1999, ss. 121. Jest to pionierskie wydanie komentarza do modlitwy „Ojcze nasz” hiszpańskiego humanisty, teologa i filozofa – Pedra de Valencii (1555-1620). Wartością dodaną do wydania jest komentarz naukowy autorów. Książka doczekała się wielu recenzji w prestiżowych czasopismach teologicznych (np. „New Testament Abstracts”, „Estudios Trinitarios”, „Biblische Zeitschrift”, itp.). Natomiast tematyką piękna wyrażoną w poezji ks. Nocoń zajmują się w dwóch kolejnych publikacjach: „*Człowiek potrzebuje wyspy*”. *Antologia poezji polskiej o Capri*, Poznań 2002, ss. 68. W rok później (2003) ukazało się poszerzone włoskie tłumaczenie tej książki „*All'uomo serve un'isola*”. *Antologia della poesia polacca su Capri*, Firenze 2003, ss. 112; inną publikacją związaną z poezją jest współautorska książka: A. Nocoń – N. Wojtatowicz, „*Tyle jest w Tobie*”. *Antologia wierszy o Ojcu Świętym Janie Pawle II*, Poznań 2003, ss. 166. Składa się na nią kilkadziesiąt wierszy 40 polskich poetów.

3. Dane naukometryczne

Habilitant publikuje w polskich i zagranicznych czasopismach: np. „*Arte Cristiana*” (z listy ministerialnej – 40 pkt); „*Vox Patrum*” (z listy ministerialnej - 100 pkt.). Habilitant wykazał się także cytawalnością swoich publikacji, około 50 razy.

4. Informacje o najważniejszych czasopismach w których Kandydat publikował prace naukowe

Poza głównym osiągnięciem Habilitant opublikował imponującą ilość, bo aż 17 artykułów w periodyku patrystycznym „*Vox Patrum*”. To jednej z ważniejszych periodyków w Polsce poświęcony wczesnemu chrześcijaństwu, znany we wszystkich liczących się ośrodkach patrystycznych w świecie. Większość zatem artykułów publikowanych przez Habilitanta w tym czasopiśmie świadczy o ich poziomie naukowym i merytorycznym. Ks. A. Nocoń w ostatnim

dziesięcioleciu każdego roku publikował przynajmniej jeden artykuł na łamach tego czasopisma. Także zamieścił tu 2 recenzje naukowe.

Ks. A. Nocoń opublikował także 3 artykuły w czasopiśmie „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”. SSHT są periodykiem naukowym związanym z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zgodnie z tytułem czasopisma publikowane są w nim recenzowane prace z zakresu historii oraz teologii. W powyższym czasopiśmie zamieścił też 1 recenzję naukową. Po jednym artykule zamieścił w czasopiśmie (łącznie 4 artykuły): „Biblica et Patristica Thoruniensia”, „Latinitas”, „Civitas mentis”, „Anamnesis”. Dwa współautorskie artykuły zamieścił: w czasopiśmie „Revista Española de Teología” oraz krótki artykuł w „L’Osservatore Romano”.

III. AKTYWNOŚĆ NAUKOWA, OSIĄGNIĘCIA DYDAKTYCZNE I ORGANIZACYJNO-POPULARYZUJĄCE NAUKĘ

1. Istotna aktywność naukowa Kandydata

Zasadniczym obszarem aktywności naukowej Habilitanta jest literatura chrześcijańska i klasyczna oraz szeroko pojęta ikonografia i hagiografia. W swojej pracy bazuje głównie na źródłach łacińskich i greckojęzycznych, a osiągnięcia w tym zakresie dotyczą m. in. przekładów na język polski (z komentarzem i opracowaniem) tekstów należących do klasyki źródeł teologicznych i monastycznych. Przetłumaczył istotne dla monastycyzmu zachodniego dzieła Jana Kasjana pt. *Collationes Patrum*. Przekład i opracowanie dwóch tomów tego dzieła, które pod tytułem *Rozmowy z Ojcami*, ukazało się w serii „Źródła Monastyczne”, zajęło mu to ponad dziesięć lat. Znajomość metody pracy nad tymi źródłami pozwoliła mu również na podjęcie badań nad źródłami hagiograficznymi poza piśmiennictwem patrystycznym, a więc w tekstach historycznych średniowiecza i odrodzenia, w sztuce sakralnej oraz w szeroko pojętej przestrzeni kultury.

2. Osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjno-popularyzujące naukę

Habilitant nie wykazał się żadnym promotorstwem w prowadzeniu prac magisterskich czy licencjackich. Jest wykładowcą uniwersyteckim (od 2014 r. Papieski Uniwersytet Gregoriański w Rzymie) języka łacińskiego i patrologii. W siedzibie Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w Rzymie prowadzi zajęcia dydaktyczne z grupami polskich studentów (prawa kanoniczne, teologii, historii) - w ramach ich stażów naukowych odbywanych w Rzymie. Uczestniczył również w międzynarodowych spotkaniach Komisji Liturgicznych (Bratysława,

Koszyce, Wrocław), gdzie ma wykłady dotyczące bieżących problemów liturgicznych, natomiast w ramach tzw. kapituł generalnych prowadzi zajęcia z liturgiki dla członków poszczególnych zgromadzeń zakonnych.

Natomiast w okresie od obrony doktoratu Habilitant brał czynny udział w 15. krajowych i zagranicznych sympozjach i konferencjach, które w większości dotyczyły monastycyzmu. Również udzielał się promując postać św. Jacka Odrowąza: *Jak żyć odpowiedzialnie w nieodpowiedzialnym świecie? Odpowiedzialność jako cnota chrześcijańska i wartość społeczna*: Piekary Śląskie, (25.05.2007), referat: *Odpowiedzialność za Wiarę. Św. Jacek Odrowąz - świadectwo „actio” i „contemplatio”*; *San Giacinto Odrowąz, apostolo del Nord Europa*: Rzym, (16.10.2007), referat: *„Luoghi giacintiani” a Roma. Do znaczących osiągnięć organizacyjnych należy: międzynarodowe sympozjum naukowe na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu „Angelicum” w Rzymie, (16.10.2007) oraz współorganizacja międzynarodowej konferencji na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (25-26.09.2015).*

Habilitant należy do licznych gremiów badawczych i rad naukowych: Sekcja Patrystyczna przy Komisji Nauki Wiary Episkopatu Polski; Komisja Badań nad Antykiem Chrześcijańskim przy Wydziale Historyczno-Filologicznym na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim; Rada Naukowa czasopisma „Studia Hildegardiana Sariensia” (Lublin); Rada Naukowa czasopisma „Viriditas musicae” (Katowice); Rada Naukowa czasopisma „Przegląd Piśmiennictwa Teologicznego” (Opole); Komitet Organizacyjny International Biblical Conference (Wrocław). Także udziela się jako recenzent artykułów naukowych: „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (Lublin); „Biblica et Patristica Thoruniensia” (Toruń); „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” (Katowice); E-Patrologos (Warszawa), „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” (Katowice); „Vox Patrum” (Lublin). Habilitant wykazuje się także aktywnością popularyzującą naukę.

Ks. A. Nocoń jest także zaangażowany we współpracę ze środowiskiem i otoczeniem, promując postać św. Jacka. W roku 2007 był pomysłodawcą i jednym z organizatorów rzymskich obchodów 750-lecia śmierci św. Jacka. Z jego inicjatywy w Bazylice św. Sabiny poświęcona została tablica z mozaiką upamiętniająca pobyt św. Jacka w klasztorze na Awentynie, a w kościele św. Stanisława, biskupa i męczennika, w Rzymie, odnowiony został obraz św. Jacka autorstwa Antiveduto Grammatica. Ufundował też pierwszą w Afryce kaplicę misyjną poświęconą św. Jackowi (Zambia, diecezja Monze, parafia Turn Pike). Temu samemu

świętemu zadedykował w 2020 r., małą kapliczkę przydrożną na jednym z górskich szlaków Beskidu Śląskiego.

W roku 2014, za zasługi na rzecz promowania przyjaźni polsko-węgierskiej, został przedstawiony przez Węgrów i przyjęty do Fundacji „The Friends of Hungary Foundation”. Za promocję św. Jacka na ziemi włoskiej w 2019 roku otrzymał, we Włoszech, tytuł „Polaka Roku” w kategorii nauka i edukacja.

Habilitant ma spore doświadczenie badawcze, publikacyjne i organizacyjne, słabszym punktem jest doświadczenie dydaktyczne (zwłaszcza na polu kształcenia młodej kadry - brak informacji o wypromowanych magistrach, o wykonanych recenzjach prac magisterskich czy licencjackich). Dorobek naukowy zgromadzony przez ks. dr. A. Noconia, poza przedstawionym osiągnięciem naukowym, spełnia wymagania ustawowe dla otrzymania stopnia doktora habilitowanego.

IV. WNIOSEK KOŃCOWY

Biorąc pod uwagę całokształt pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej jednoznacznie stwierdzam, że ks. dr Arkadiusz Nocoń posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące wystarczający wkład w rozwój dyscypliny nauki teologiczne, a tym samym spełnia warunki określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (tekst jednolity: Dz. U. 2020 r. poz. 85 ze zm.). Habilitant posiada kwalifikacje do samodzielnej pracy naukowo-badawczej. Wniosuję o dopuszczenie Kandydata do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Toruń, 10 stycznia 2022 roku.

